

Derleyenler
ZERRİN ÖZLEM BİNER - ÖZGE BİNER
Beklerken

İletişim Yayınları 2828 • Bugünün Kitapları 459

ISBN-13: 978-975-05-2747-0

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / İ. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Aytaç Togay

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyenler
ZERRİN ÖZLEM BİNER
ÖZGE BİNER

Beklerken

Zamanın Bilgisi
ve Öznenin Dönüşümü

*Babamıza
Şahin Biner'e...*

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

ÖZGE BİNER - ZERRİN ÖZLEM BİNER 9

NİLGÜN TOKER'LE BEKLEMeye DAİR...

ZERRİN ÖZLEM BİNER - ÖZGE BİNER 25

“İMKÂNSIZ BİR TALEP” OLARAK ADALETİ BEKLEMEK: KAYBEDİLENLER VE YAKINLARI

ÖZGÜR SEVGİ GÖRAL 45

TOPLUMSAL HAFIZA BAĞLAMINDA ERGENEKON SÜRECİNİN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: VARDIYA BİZDE PLATFORMU ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME

SEVCAN KARCI 87

ÖLÜMÜN SINIRINDA BEKLEME/ME

ÖZLEM DURMAZ 119

ZAMANIN DÖNGÜSELLİĞİNDE BEKLEMEK: BEKTAŞİLER VE TEKKELERİNİN YASAKLANMASI ÜZERİNE

RABİA HARMANŞAH 141

**BİR GEÇİŞ ŞEHRİNDE GİTMEYİ BEKLEMEK:
ZAMANLA YÖNETİLMEK, ZAMANA DİRENMEK**

ASLI İKİZOĞLU ERENSÜ 159

**SURİYELİ MÜLTECİLERİN
ZAMAN ALGISI VE DENEYİMİ**

ÖZGE BİNER 183

SINIRDA BEKLEMEK

KEMAL VURAL TARLAN 203

YAZARLAR 227

SUNUŞ

ÖZGE BİNER - ZERRİN ÖZLEM BİNER

Ocak 2014

Bu çalışmayı 2014 yılının Ocak ayında İzmir 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi Onkoloji Bölümü'nde hayat ve ölüm arasındaki çizgide beklerken yaptığımız konuşmalar esnasında kurgulamaya başladık. İktidar-özne ilişkisinde bekle(til)menin anlamı, edimi ve işlevi her ikimizin de merak ettiği, üzerine kafa yorduğu meselelerdi. Bekle(til)menin ritmi, rutini ve etkisine dair sezgisel bir öngörümüz vardı. Ne var ki, bu öngörü başka hayatlara tanıklıklarımız üzerinden oluşmuştu. O zamana kadar mutlak bir belirsizlikte bekleme sürecini kişisel olarak deneyimlememiştik. Ocak 2014'te babamızın kanser hastalığıyla olan son mücadelesinde ailece 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi Onkoloji Bölümü'ne taşındık. Kendimizi iç içe geçmiş, birbirinden farklı bekleme süreçlerinin özneleri olarak bulduk. Yeni bir gündelik hayat ritmi, zaman akışı, zamana dair yeni referanslar düşündüğümüzden hızlı yer buldu hayatımızda. Yaşama dair içsel ve reel bir umudun var olması eylemselliği canlı tutuyordu. Çok meş-

guldük. Umut etmekle, umut ettiğimiz gerçeklğini yoklamakla, elden ne geliyorsa onu yapmakla o kadar meşguldük ki, durmaya, düşünmeye vakit yoktu. Gündelik hayatın bu kurgusu Şubat 2014'te değışti. Hayat düşünse geçmiş, ölümü beklemenin zamanı gelmişti. Babamın doktoru, aynı zamanda yakın dostu, bir sabah kapının önünde belirdi. Her zamanki sakinliğiyle "son haftalar," dedi. Haftaların sayısı belli değildi. Dörtten az olduğı öngörülüyordu. O andan itibaren yeni bir bekleme süreci başladı. Bu seferki, beklenenin öngörülebildiğı, zamanın olabildiğince yavaş aktığı, insanı içine alan, sürükleyen bir bekleme haliydi.

Yaşama dair umut üzerinden harekete geçirdiğimiz eylemselliğimiz tamamen paralize oldu. Bu durum hayatın algıladığımız hızını yavaşlattı. Mekanik saat ve içsel saat arasında bir tür dengesizliğe sebep oldu. Bekleyişin bu yeni hal ve koşulu için yeni bir var olma biçimi, edimi bulmamız gerekti. İşte tam bu noktada, günün belli saatlerinde dışarı çıkarak yürümeye, yürürken hayattaki farklı bekleme deneyimlerini öznel zaman algı ve deneyimimiz üzerinden konuşmaya başladık. Bekleme süreçlerindeki duygu, düşünce ve performans alanlarının, eylem ve eylemsizlik hallerinin, zaman algı ve pratiklerinin neye karşılık geldiğini, bekleyen ve bekleten ilişkisi üzerinden tahayyül etmeye çalıştık. Yapacak bir şey kalmamasının yarattığı dengesizlik ve iki üç hafta sonrasının hayatımıza getireceğı kopuşla başka nasıl başa çıkacağımızı bilmiyorduk. İç konuşmalarımız büyüdü. Bizden öteye geçti. Bir süre sonra, belirsizlik içinde bekle(til)menin bireyin duyularına, zaman algısına, hayatla kurduğı ilişkiye ve iradesine ne yaptığını Türkiye'de iktidar-özne ilişkisi üzerinden tartıştığımız seanslara dönüştü. Üç hafta boyunca yaptığımız bu tartışmalar bu kitabın çıkış noktasını oluşturdu. Bizi, 11-12 Haziran 2015'te İstanbul'da zamansallık, iktidar ve öznellik üzerine düzenlediğı

miz bir konferansta bu çalışmayı mümkün kılan değerli yazarlarla buluştu.

Haziran 2015

11-12 Haziran 2015 tarihlerinde Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi'nde Türkiye'de iktidarla ilişkisi "beklemek" üzerine kurulan bireylerin şimdiyi nasıl deneyimlediğini, bu süreçte geçmiş algısı ve gelecek kurgularının neye dönüştüğünü masaya yatırdık. Tartışmanın temel meselesi, bekle(t)menin iktidar tarafından yönetim biçimi olarak kullanıldığı durumlarda bireylerin zaman deneyimlerinin, eylem ve eylemsizliklerinin, iktidarla ilişkilerinin neye dönüştüğüydü. Meseleyi dört soru üzerinden irdeledik: İktidar bekletmeyi ne tür bir yönetim aracı olarak kullanır? Yasal ve politik iktidar aracı olarak kullandığı durumlarda bu süreç öznenin eylem ve eylemsizliğini nasıl yapılandırır? İktidar-özne ilişkisini nasıl değiştirir, iktidarı neye dönüştürür? İki gün süren konferansta Türkiye'de tutuklu yargılanan, barışı, özrü, yasal tanınmayı bekleyen kişilerin deneyimlerini konuştuk. Bir araya gelen çalışmalar tarihsel anlamda farklı dönemlerdeki bekletilme ve bekleme pratiklerine dayanıyordu. Erken Cumhuriyet döneminde çıkarılan tekke ve zaviyelerin Kapatılmasına Dair 677 sayılı Kanun'dan etkilenen Bektaşîlerin bekle(til)me süreçleri, Çoruh Nehri üzerinde inşa edilmesi planlanan baraja karşı yürütülen mücadelenin sebep olduğu bekleme halleri ve bu hallerin dönüştürdüğü ekonomik beklentiler, politik ve duygusal tahayyüller, 1980 dönemi sıkıyönetim mahkemesi arşivinin Kürt siyasi mücadelesine ve cezaevindeki gündelik hayat döngüsüne dair verdiği ipuçları, 1990'lı yıllarda Güneydoğu'da olağanüstü hal yönetimi altında yaşamının dayattığı beklemeler, barış sürecinin belirsizliği içinde beklemek istemeyen Kürt gençlerinin şim-

diki zaman eylemsellikleri, gelecek zamana dair beklentisizlikleri ve 2000-2007 arasında süren ölüm oruçları esnasındaki bekleme halleri ilk günün konuşmalarını oluşturdu. İkinci günkü tartışmalar daha çok içeride (hapishane) ve dışarıda yasal belirsizlik üzerinden deneyimlenen bekleme süreçlerinin bireysel hayatlara olan etkisi üzerinedi. Ergenekon sürecinde Silivri mahkemeleri önünde bekleyen tutuklu yakınları, Terörle Mücadele Yasası çerçevesinde yargılanan tutuklu öğrenciler, cinsiyet değiştirme davasında yasal izin bekleyen trans bireyler ve yasal sürecin kısılcacında ülkeden gitmeyi bekleyen mülteciler konuşmaların öznesiydi. Tartışmalar iki önemli nokta etrafında toplandı: İktidarın yasa üzerinden bireyleri zamansal ve mekânsal olarak hapsedtiği belirsizlik alanlarında, bireysel eylemsellikler kolektifleşebiliyordu. Bunu takiben de bireylerin vermiş olduğu mücadele sadece iktidarla ilişkilene biçimlerini değil, iktidarın yönetim tekniklerini de değiştiriyordu. Başka bir deyişle, beklemek eylemi iktidar ve öznenin öngörülmesi zor bir şekilde birlikte dönüştüğü hem mekânsal hem de zamansal bir pratikti. Bu iki gün sonunda yazıların “beklemek” üzerine olan bir kitap çalışmasında bir araya gelmesi için sözleştik ve çalışmaya koyulduk.

Temmuz 2015-2018

Zamanla umut üzerinden ilişki kurduğumuz beraber düşünme ve üretme süreci Temmuz 2015'ten itibaren ölümlere, savaş ve yıkımlara tanıklık etmenin getirdiği çaresizlikle sekteye uğradı. 2015'e dair zihinde mekânsal ve zamansal olarak keskin bir şekilde kayıtlı iki tarih var: İlki 20 Temmuz 2015. Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde düzenlenen bombalı intihar saldırısında otuz üç genç insanın hayatını kaybettiği pazartesi, öğle vakti. Bir diğeri, 10 Ekim 2015. An-

kara'da yaşanan bombalı intihar saldırılarında, barış mitingi için toplanmış yüzden fazla sayıda kişinin hayatını kaybettiği pazar sabahı. Her iki saldırıda hayatını kaybedenlerin kesiştiği ortak sorumluluk alanı, savaşın sebep olduğu yıkımın karşısında durmaktı. Temmuz 2015'ten itibaren, Türkiye ölüm ve ihtimalinin gündelik hayatta normalleştirilebildiği bir sürece girdi. Bu süreçte barışı beklemenin, barış sürecinden medet ummanın yerini, savaşa karşı yaşam hakkını savunmak, kaybı görünür kılmak, yas tutma yetisini kaybetmemek için mücadele vermek aldı. Diyarbakır, Şırnak, Hakkâri ve Mardin şehir merkez veya ilçelerinde büyük bir yıkım savaşı yaşandı. 16 Ağustos 2015 ile 21 Ocak 2016 tarihleri arasında on dokuz ilçede ne zaman sonlanacağı önceden haber verilmeyen, gün boyu süren elli sekiz sokağa çıkma yasağı ilan edildi.¹ İnsanlar yaşadıkları yerlerde önce günlerce çatışmaların çıkacağı günü, sonrasında da kaçamadıkları sesler içinde günlerce çatışmaların sona ermesini belediler.² Beklemenin ve bekletmenin hem tanıdık hem de yeni bir şekli söz konusuydu. Maruz kalınan şiddetin ne tür bir şiddet olduğuna, bu şiddet karşısında harekete geçirilen eylemsellik hallerine bu sefer anında tanıklık etmek mümkündü. Yaşanan şiddetin görüntüleri çekiliyor, internet ve elektrik kesintisi olmadığı zamanlarda bunlar sosyal medya üzerinden paylaşıyordu. Acil tıbbi müdahalelerin gerekliliği, görüntü ve yazışmalar üzerinden iletiliyordu. Şiddet yaşamı hedefliyordu, yaşamın ölüm karşısında kaybettiği anlarda bu sefer cenazeler bekletiliyordu.³

1 Türkiye İnsan Hakları Vakfı, "16 Ağustos 2015 - 21 Ocak 2016 Tarihleri Arasında Sokağa Çıkma Yasakları ve Sivillere Yönelik Yaşam Hakkı İhlalleri", Ocak 2016, https://tihv.org.tr/16-agustos-2015-21-ocak-2016-tarihleri-arasinda-sokaga-cikma-yasaklari-ve-sivillere-yonelik-yasam-hakki-ihlalleri/#_ftn1

2 Nurcan Baysal, *O Sesler*, İstanbul: Dipnot Yayınları, 2018.

3 Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 18 Mart 2016, Günlük İnsan Hakları Raporu, Mart 2016, <https://tihv.org.tr/18-mart-2016-tihv-dokümantasyon-merkezi-gunluk-insan-haklari-raporu/>

15 Temmuz 2016 politik ve yasal anlamda yeni bir şiddet döngüsüne girilen başka bir tarih. Bu tarihten itibaren belirsizlik üzerinden bekleterek yönetme biçimi gündelik hayatın her alanına en ince şekilde sızdı. 15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan darbe girişiminde iki yüz elli bir kişi hayatını kaybetti. Ertesi gün itibariyle tüm ülke genelinde iki yıl boyunca olağanüstü hal (OHAL) yönetimi uygulandı. Hemen akabinde, kanun hükmünde olduğuna karar verilen kararnameler (Kanun Hükmünde Kararname/KHK) yayınlandı. Kanun hükmünde kararnameler hayatın her anına müdahale edilebilirliğin toplumsal gerçeklikte karşılık bulmasına ivme kazandırdı. Her biri, binlerce insanı ne kadar olduğu bilinmeyen bir süre yaşadıkları mekân ve zamanın dışında bıraktı. Bu süreçte, hukukun işleyiş şekli, sivil hak ve özgürlüklerin askıya alınması, her türlü eleştirel fikre olan tahammülsüzlük ve cezalandırma, yaşamın öngörülemezliğini kaygı, korku ve tedirginlik üzerinden sabitledi. Gündelik hayatın akışına yeni bekleme halleri ve koşulları yerleştirdi.⁴

KHK'lerin yayınlamasını beklemek bu yeni hallerden biriydi. OHAL'in uygulandığı iki sene boyunca on binlerce kişinin işini kaybetmesine, hak ve özgürlüklerinin elinden alınmasına yol açan otuzdan fazla KHK yayınlandı. Bunlardan ilki darbe girişiminden sekiz gün sonra, 23 Temmuz gecesinde, sonuncusu ise OHAL'in bitmesine on gün kala 7 Temmuz 2018 tarihinde açıklandı. Yayınlanan kararnameler arasındaki zaman dilimi sabit değildi. Genellikle perşembe veya cuma günleri yayınlanıyorlardı. Kimi zaman öncesinde kamuoyuna duyuruluyordu, kimi zamansa duyurulmuyorlardı. Bu durum yeni bir KHK'nin çıkma ihtimalini zamansal olarak herhangi bir perşembe veya cuma gecesinde sabitledi. Belirsizlik ve tetikte bekleme halindeki süre-

---

4 Kemal Inal, Efe Beşler ve Batur Talu (der.), *Ohal'de Hayat: Khk'liler Konuşuyor*, Belge Yayınları, İstanbul, 2018.

lilik, eylemsellik halini ve kapasitesini koşullandırdı. KHK yayınlandığı zaman listelerden isim ve kurum tarama, ismine rastlanan tanıdıklarla iletişime geçme/iletişimi kesme işi ayda birden fazla yapılır oldu. Yayınlanan KHK'da ismin bulunmaması KHK sonrasında pratik edilen bekleme rutininde çok ciddi bir değişikliğe neden olmuyordu. İsmi bulunması ise o zamana kadar deneyimlenen gündelik hayatı yerle bir ediyor, yepyeni bir var oluş biçimini öğrenmeyi, yeniden bir gündelik hayat kurmayı, beklemenin yeni rutinine alışmayı gerektiriyordu. KHK'li olmak ve olmamak iktidar-özne ilişkisinde yeni bir belirleyiciye dönüştü. Bunun gerçekliği ve ihtimali insanların zaman mekân ilişkisini, duygu ve düşünce performansını etkiledi.

Belirsizlikte bir diğer bekletilme pratiği hukuki alana müdahale üzerinden yaşandı. Gözaltı karar ve uygulamaları, tutuklu ve tutuksuz yargılama süreçleri beklemenin yeni bir tipolojisini dayattı. Her an her şeyin olabilmesi ihtimali kamusal alanda kabul gören bir beklentiye dönüştü. Zamansal anlamda kestirilemeyen ve hayatın her alanına değen gözaltı ve tutuklama kararları, yargılama süreçleri belirsizlik rejiminin etkisini sertleştirdi. İktidar, özneyle olan ilişkisini cezalandırma/cezalandırmama pratiği üzerinden düzenledi. Ceza sürecinde verilen derslerle “kabul gören normu” belirledi.⁵ Milletvekilleri, avukatlar, gazeteciler, insan hakları savunucuları, öğrenciler, akademisyenler, sivil toplum çalışanları cezalandırma sürecinde hedef aktörlere dönüştü. Beklemenin bu yeni tipolojisinde bekle(til)me hal ve koşulları öznenin belirsizlikte tutulduğu mekâna göre farklılaştı. Öte yandan mekânsal farklılığa rağmen bekletilen belirsizliğin benzerliği beklemenin şiddetine maruz kalmada bir tür vardiya yarattı. Bekleme mekânsal anlamda sadece devlet kurumlarının için-

---

5 Bkz. Javier Auyero, *Patients of the State: The Politics of Waiting in Argentina*, Duke University Press, 2012.

de ve/ya önünde değil, aynı zamanda evlerde, işyerlerinde ve insanların sosyalleştiği kamusal alanlarda yaşandı. Mahkeme kapıları, hapishaneler, evler, kamusal alandaki sosyalleşme alanları beklemenin eşzamanlı hem bireysel hem de kolektif olarak deneyimlendiği mekânlara dönüştü. Bu durum farklı bekletilme hal ve koşullarında bir tür etkileşim yarattı. Bekletilirken deneyimlenen duygu ve düşünceler arasında geçirgenliğe vesile oldu. Kronik bekletilme⁶ karşısında verilen mücadelenin kamusal ölçekte bireysel ve kolektif alanlarını belirledi. Hukuka olan inanç azalmasına rağmen, hukuki sürece başvurular devam etti. Hukuki yollara başvurmak – her hak ihlali karşısında– ihlali kayıt altına almanın bir yolu olarak görüldü. Hukuktan umulamayan medet zamansallıktan umuldu. Şiddet döngüsünde gündelik hayatın sürekli kesintiye uğraması ve her kesintiye uğradığında yeniden inşası içinde yaşanan politik sürece anlam verme, yeni bir biçimde sorgulama çabasını da beraberinde getirdi. Bu durum üç zaman diliminin tek soruda buluştuğu bir düşünme sürecine vesile oldu: Gelecek tahayyülünün engellendiği, şimdideki hayatın kesintiye uğradığı, her alanına müdahale edilebilirliğin toplumsal gerçekliğe yerleştirildiği bir bağlamda yeni var oluş alanları nasıl açılabilir?

Nisan 2019

Bu çalışma bu soruya verilen bir cevap aslında. İçinde yaşadığımız sürece anlam verme çabasının bir ürünü. Dört sene önce bir kitapta bir araya getirmek için sözleştiğimiz bir çalışmanın bu kadar uzun bir zaman diliminden sonra sonlandırılabilmesi entelektüel üretimin belirsizlik vardiyasında payına düşeni almasıyla alakalı. Öte yandan, sözün geç de

---

6 Jeffrey Craig ve Stephen Young, “Waiting for Change: Youth, Caste and Politics in India”, *Economy and Society* 41, no. 4 (2012): 638-61.